

UTJECAJ OBOLJENJA OD RAKA NA SOCIJALNU I OBITELJSKU INTEGRACIJU

Marija Novosel
Ruža Sabol

Fakultet za defektologiju
Sveučilište u Zagrebu

Ljiljana Vrcić

Institut za tumore, Zagreb

Prethodno saopćenje

UDK: 376,23

S A Ž E T A K

Osobe nakon gubitka nekog dijela tijela operacijom u većini slučajeva imaju problema kod uključivanja u obiteljski život, društveni život i posao.

Ti problemi različiti su ovisno o spolu, bračnom stanju, školskoj spremi te imanju i neimanju djece, ali su uvjetovani i nekim stavovima i predrasudama okoline.

Potrebno je djelovati na promjenu stavova u svim kategorijama društva i života uopće.

Riječ rak kod većine ljudi izaziva neugodu i strah. Gledano kroz povijest, medicina odavno proučava problem raka, uglavnom sa stanovišta dijagnostike i liječenja, a sa željom da pronađe uzrok, da usavrši metode dijagnosticiranja i time smanji period od otkrivanja do što efikasnijeg liječenja (1).

Područje ljudske psihe u toku dijagnosticiranja i liječenja još je nedovoljno obuhvaćeno i traži svoje mjesto i vrijednost u problematici onkološke specijalnosti (2) (3).

Kako ljudi gledaju na tu bolest, kakve su njihove predrasude ili zablude u vezi s tom bolesti,

koliko se boje, kako prihvaćaju i kako se odnose prema ljudima koji zbog raka imaju izvjesne hendikepe fizičke, estetske ili psihičke naravi (npr. gubitak nekog dijela tijela, velik neestetski ožiljak ili opadanje kose uslijed kemoterapije)?

U toku svakodnevnog rada s ljudima koji dolaze u Institut zbog ranog otkrivanja ili liječenja raka, zdravstveni radnici konstatiraju niz problema psihološke prirode, na koje usputno djeluju ovisno o slučaju, raspoloživom slobodnom vremenu i ličnom shvaćanju.

Središnji institut za tumore u suradnji s Fakultetom za defekto-

logiju započeo je istraživanje pod nazivom »Evaluacija selektivnih rehabilitacijskih i psiho-pedagoških pristupa u osposobljavanju oboljelih od malignih bolesti«, (4) a s pacijentima koji borave u Institutu. Između ostalog, ispitivani su stavovi pacijenata prema uključivanju u obiteljski, društveni život i posao, kod različitih vrsta tumora, s obzirom na spol, bračno stanje, imanje odnosno neimanje djece i zanimanje. U tu svrhu konstruirani su upitnici. Uzorak se sastojao od 42 ispitanika oba spola.

Pitanja su bila postavljena unutar nekoliko dana po dolasku u bolnicu, a prije početka liječenja.

REZULTATI

1. Odnos spola i amputacije ruke ili noge

Pitanje je glasilo: »Da li smatrate da nakon gubitka ruke ili noge putem operacije većina ljudi ima poteškoće s uključivanjem u obiteljski, društveni život i posao?« Rezultate koje smo dobili prikazujemo u slijedećim tablicama:

Tablica Ia

Amputacija ruke ili noge i uključivanje u obitelj

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	22	9	31
M	6	5	11
	28	14	42
$\chi^2 = 16,77$		SS = 1	P < 0,01

Tablica Ib

Amputacija ruke ili noge i uključivanje u društveni život

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	18	13	31
M	6	5	11
	24	18	42
$\chi^2 = 8,59$		SS = 1	P < 0,01

U oba slučaja χ^2 je značajan na razini $P < 0,01$. Postoje značajne razlike između muškaraca i žena te kod žena prevladavaju pozitivniji stavovi.

2. Odnos spola i gubitka nekog unutarnjeg organa

Slijedeće pitanje je glasilo: »Da li smatrate da nakon gubitka nekog unutarnjeg organa (npr. maternice kod žena) većina žena ima poteškoća s uključivanjem u obiteljski, društveni život i posao«?

Tablica IIa

Gubitak maternice i uključivanje u obitelj

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	8	23	31
M	7	4	11
	15	27	42
$\chi^2 = 6,66$		SS = 1	P < 0,01

Žene u znatno većem broju uključivanjem u obitelj — $\chi^2 = 6,66$ a $P < 0,01$.

Tablica IIb

Gubitak maternice i uključivanje u društveni život

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	5	26	31
M	4	7	11
	9	33	42
$\chi^2 = 8,89$		SS = 1	P < 0,01

Kao što se vidi iz rezultata, žene smatraju da ima dosta problema s uključivanjem u obitelj i društveni život nakon gubitka maternice.

Tablica IIc

Gubitak maternice i uključivanje u posao

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	5	26	31
M	4	7	11
	9	33	42

$$\chi^2 = 8,98$$

$$SS = 1$$

$$P < 0,01$$

I kod uključivanja u posao, žene su u mnogo većem broju mišljenja da tu postoje problemi, nego što misle muškarci. χ^2 je značajan na razini $P < 0,01$.

4. Odnos spola i gubitka dojke

U slijedećem pitanju koje glasi: »Da li smatrate da nakon gubitka dojke operacijom većina žena ima poteškoća s uključivanjem u obiteljski, društveni život i posao«?

Tablica IVa

Gubitak dojke i uključivanje u obitelj

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	11	20	31
M	6	5	11
	17	25	42

$$\chi^2 = 7,04$$

$$SS = 1$$

$$P < 0,01$$

Žene smatraju da ima više problema s uključivanjem u obitelj nakon gubitka dojke, nego što smatraju muškarci.

5. Operacija na licu

U slijedećem pitanju koje glasi: »Da li mislite da nakon operacije na licu većina ljudi ima poteškoća s uključivanjem u obiteljski, društveni život i posao«?

Tablica Va

Operacija na licu i uključivanje u obitelj

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	22	9	31
M	6	5	11
	28	14	42
$\chi^2 = 13,95$		SS = 1	P < 0,01

Žene se značajno razlikuju od muškaraca u ovom stavu, tj. znatno više smatraju da osobe nakon operacije na licu neće imati pote-

škoća s uključivanjem u obiteljski život. χ^2 je značajan na razini P < 0,01.

Tablica Vb

Operacija na licu i uključivanje u društveni život

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	25	6	31
M	6	5	11
	31	11	42
$\chi^2 = 13,50$		SS = 1	P < 0,01

Žene se značajno razlikuju od muškaraca u ovom stavu i smatraju znatno u većem broju da ljudi nakon operacije na licu neće

imati poteškoća s uključivanjem u društveni život. χ^2 je značajan na razini P < 0,01.

Tablica Vc

Operacija na licu i uključivanje u posao

Spol	Pozitivan stav	Negativan stav	Ukupno
Ž	19	12	31
M	4	7	11
	23	19	42
$\chi^2 = 20,25$		SS = 1	P < 0,01

Konačno, i kod stava o uključivanju u posao vidimo da se žene značajno razlikuju od muškaraca — smatraju da će biti manje problema s uključivanjem u posao. χ^2 je značajan na razini $P < 0,01$.

Grupa B

Odnos bračnog stanja i stava prema gubicima ruku, nogu, dojke, maternice, stanju iza operacije tumora na grlu i licu

Ispitanici u kategoriji bračno stanje, i to neoženjeni (neudati) smatraju u većini da osobe koje su operacijom izgubile neki dio tijela (npr. ruku ili nogu) ili zbog operacije imaju vidljive estetske nedostatke imaju problema kod uključivanja u obiteljski, društveni i poslovni život. Međutim, i veći dio udatih (oženjenih) smatra da takve osobe imaju problema u uključivanju u sve tri kategorije. Tu uglavnom rezultati nisu značajno različiti.

Grupa C

Odnos ispitanika s djecom i bez djece prema gubicima ruku, nogu, dojke, maternice, stanju iza operacije tumora na grlu i licu

Pitanje je glasilo: »Da li mislite da nakon gubitka ruke ili noge putem operacije većina ljudi ima poteškoća s uključivanjem u obiteljski, društveni ili poslovni život«? Svega 5 ispitanika nije imalo djece. Međutim, iz rezultata je vidljivo da oni s djecom u većim slučajevima, imaju pozitivan

stav. Međutim kod onih koji nemaju djece stavovi su uglavnom negativni kad se radi o gubitku dojke i uključivanju bilo u obiteljski, društveni ili poslovni život.

Grupa D

Odnos ispitanika koji se bave intelektualnim radom, odnosno onih koji rade manuelne poslove prema gubicima ruke, noge, maternice, dojke te operacije na grlu i licu.

Ispitanici koji se bave intelektualnim radom imaju svi negativan stav u odnosu na one koji se bave manuelnim radom kad se radi o gubitku maternice i uključivanju u sva tri aspekta života, dok u odnosu na druge gubitke (ruke, noge, dojke, operacije na grlu i licu) nije bilo značajnih razlika među ispitanicima koji se bave intelektualnim i manuelnim radom.

DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Ovaj se rad može smatrati pilot studijom za dalja istraživanja. (5). Prikazani su tabelarno samo oni rezultati, gdje su postojale značajne razlike u mišljenjima ($P < 0,01$) u odnosu na gubitak ruke, noge, unutarnjeg organa, dojke, operacije na licu i tumora na grlu i uključivanju u društveni, obiteljski ili poslovni život.

Rezultate možemo podijeliti u 3 glavne skupine:

- 1) ispitanici prema spolu
- 2) bračnom stanju
- 3) ispitanici s djecom ili bez djece

4) ispitanici koji se bave pretežno manuelnim ili intelektualnim radom

ad. 1) Pokazalo se da žene imaju pozitivniji stav kad se radi o uključivanju osobe amputirane noge ili ruke u obiteljski život i društveni život, ali ne i u posao.

Uključivanje u sva tri prije navedena aspekta života kod gubitka nekog unutarnjeg organa (npr. maternice kod žene) za žene predstavljaju više problema, odnosno one smatraju da će tu biti poteškoća (značajno više od muškaraca).

Kod gubitka dojke, i opet žene smatraju da će biti više poteškoća nego što smatraju muškarci ali samo kod uključivanja u obiteljski život. Nivo značajnosti razlike $P < 0,01$.

U vezi operacije na licu, žene se i opet značajno razlikuju od muškaraca, no ovaj puta one smatraju da će ljudi nakon takve operacije imati manje poteškoća u uključivanju u sva tri prije navedena aspekta života, nego što smatraju muškarci. Nivo značajnosti razlike $P < 0,01$.

ad. 2) Ispitanici koji nemaju djece u većem broju smatraju da će žene nakon gubitka dojke imati problema u uključivanju u društveni, obiteljski i poslovni život. Nivo značajnosti razlike $P < 0,01$.

ad. 3) Obzirom na bračno stanje nije bilo razlika među oženje-

nim ili neoženjenim (udatim — neudatim) ispitanicima i stavovima prema gubitku bilo vanjskih ili unutarnjih organa, operacije na licu i dr.

ad. 4) Obzirom na to da li se pretežno bave manuelnim ili intelektualnim radom postojale su razlike jedino u stavu prema gubitku maternice. Većina onih koji se bave intelektualnim radom smatra da će postojati znatne poteškoće kod žena nakon gubitka maternice prilikom uključivanja u obiteljski, društveni i poslovni život. Nivo značajnosti razlike $P < 0,01$.

ZAKLJUČAK

Treba naglasiti, da jedino bračno stanje ne diskriminira ispitanike u pogledu stava (6) prema gubicima bilo unutarnjih ili vanjskih organa, dok to što imaju ili ne djecu, što rade pretežno manuelne ili intelektualne poslove ili što su muškog odnosno ženskog spola utječe na njihove stavove u smislu značajnih razlika (razlike su značajne na razini $P < 0,01$.)

Ipak to se ne odnosi na sve varijable, te postoje razlike u odnosu na gubitak nekih unutarnjih ili vanjskih organa. Razlike se najviše odnose na gubitak dojke i maternicu, operacije na licu, a dijelom i na gubitak ruke ili noge.

LITERATURA

1. Medicinska enciklopedija, II dio, str. 215, JLZ, 1977.
2. Medicinska enciklopedija, IV dio, str. 104-105, JLZ, 1977.
3. Medicinska enciklopedija, VI dio, str. 363-382, JLZ, 1977.
4. Znanstveni projekt: Evaluacija selektivnih rehabilitacijskih i psiho-pedagoških pristupa u osposobljavanju oboljelih od malignih bolesti, Fakultet za defektologiju i Središnji institut za tumore i slične bolesti, Zagreb, 1981.
5. Vrcić, Lj.: Opravdanost primjene pedagoških principa u radu sa ženama operiranim na dojku. Diplomaska radnja, Fakultet za defektologiju, 1981.
6. Sabol, R.: Exchange of behaviour attitudes against cancer as a condition for successful rehabilitation and integration into the community. Predavanje održano na svjetskom kongresu rehabilitacije, Winnipeg, Canada, 22-27, lipnja 1980.

THE IMPACT OF CANCER DISEASE ON SOCIAL AND FAMILY INTEGRATION

S u m m a r y

In most cases after surgical amputation of some part of the body cancer patients have problems in their family, work and social integration. These problems are different in patients of different sex, marital status and educational level, and also in those who have children. The problems the patients encounter are also determined by certain attitudes and prejudices of the society, and therefore, it is suggested that these negative attitudes should be changed.